

Пунктуационни норми Запетая

Запетаи при прости изречения

- **Еднородни части**, които са въведени безсъюзно, се отделят със запетаи.

Пр. Завъртя се *тихо, предпазливо* из долчето.

Къси, нервни вихрушки танцуваха по двора.

Забележка:

Не се пише запетая между **нееднородни** определения, поясняващи определяемото.

Пр. *тясна планинска* пътека

- *тясна* – качествено прилагателно
- *планинска* – относително прилагателно

През *малкото открито* прозорче на покрива бдяха кротко от *синия небесен* купол звездите.

Запетаи при прости изречения

- **Еднородни части**, свързани със съчинителните съюзи **и**, **или**, употребени еднократно, не се отделят със запетая.

Пр. Та ние зарязахме нашия имот **и** къщи доброволно.

Моят клиент лежи сред двора си **или** там нейде на хармана.

- **Еднородни части**, свързани със съюзите **а**, **ала**, **но**, се отделят със запетая.

Пр. Пътят е страшен, **но** славен.

Живях за мен си не, **а** за народа.

- Запетая се пише пред втория (и пред всеки следващ) при съчинителните повторителни съюзи: **и-и**, **или-или**, **ни-ни**, **ту-ту** и др.

Пр. **И** чуждите, **и** нашите, във хор...

Той гледаше **ту** него, **ту** тълпата, **ту** танковете.

Запетай при прости изречения

- Запетая се пише пред втория от съотносителните съюзи **както-така и, колкото-толкова, не само-но и.**

Пр: Дължи оздравяването си **не толкова** на лечението, **колкото** на волята си.

Забележка: При повторно употребен съюз **и** не се пише запетая, ако свързва еднородни части, образуващи двойки.

Пр. И **булки и момичета**, и **мъже и жени**, и майки се стекоха на Пенкината нива ужасени.

Запетаи при прости изречения

Вметнати думи и изрази

- Със запетаи се отделят следните думи и изрази: **напротив, разбира се, първо, второ, трето, изглежда, мисля, струва ми се, види се, общо взето, тъй да се каже, между нас казано, както казват** и др.

Пр. **Напротив**, от тях почувства в душата си нещо пепеляво.

Работех, **разбира се**.

Той, **струва ми се**, е разтревожен.

Борбата, **както казват**, е епична.

Забележка: **наистина** и **естествено** не се отделят със запетая, ако се възприемат като обстоятелствени пояснения в нормален словоред.

Пр. От нея **наистина** може да се направи всичко.

Запетаи при прости изречения

Вметнати думи и изрази

Забележка: Изразът **и така** се отделя със запетаи, ако се възприема като заключение.

Пр. **И така**, нека да обобщим изводите от изследването.

Забележка: Не се отделя със запетаи, ако словосъчетанието **и така** се възприема като обстоятелствено пояснение.

Пр. **И така** продължиха да се веселят през цялата нощ.

Запетаи при прости изречения

Вметнати думи и изрази

- Запетаи **не се пишат** при следните въвеждащи думи и изрази: **например, всъщност, според мен, по мое мнение, може би, следователно, значи, вероятно, очевидно, навярно, по всяка вероятност, в действителност, в края на краищата** и др.

Пр. ***Всъщност*** това е единствената посока.

Според мен това е абсурдно.

Може би няма да повярваш.

Вероятно той се връща.

В края на краищата всеки има свои разбирания.

Запетаи при прости изречения

Обособени части

- Със запетаи се разграничават обособените части от другите части на изречението.

Пр. Всяко кафене, **държано от българин**, имаше своя девиза...

Но освен Ганаила, той нямаше нито син, нито дъщеря.

Съдията, **въпреки утвърдената практика**, не ще да чуе ни обвинения, ни защита, а издаде присъда.

Сираче от дете, Рада от много години живееше под един покрив с хаджи Ровоама.

Забележка: Отделя се със запетая поясняващ израз въведен с **като**.

Пр. Редица възрожденски поети, **като Ботев и Чинтулов**, разработват мотивите за робството и свободата.

Запетаи при прости изречения

Обособени части

Забележка: Сравнения, въведени с предлога **като**, могат да се обособят, ако е необходимо да се изтъкне значението им.

Пр. Близко до черквата, **като мрачни великани монаси**, стърчаха ред високи тополи.

Забележка: Отделят се със запетая неедносрични съюзи и следващи обособени части, съдържащи причастия.

Пр. Момчето не отговори, **защото, мислейки** за сличилото се, не чу въпроса.

Забележка: Не се пишат запетаи между проклитики и следващи обособени части, изразени с причастия.

Пр. Машината направи още един кръг **и засилвайки** бученето, се понесе над полето.

Запетаи при сложни изречения

Сложни съчинени изречения

- Простите изречения в състава на сложното се свързват безсъюзно (със запетаи) или със съчинителни съюзи.
- Запетаи се пишат пред съюзите **та, па, че** (използван вместо съюза и), **а, но, ала, ама, пък, обаче**.

Пр. Отиде право при него, / **че** се на юнак похвали.

Направи добро, **па** го хвърли в морето.

Потърсих своите приятели, **обаче** не намерих никого.

Забележка: Пред съюза **обаче** не се пише запетая, когато е употребен като вметната дума или когато е след друг съюз.

Пр. Това не стана, но стана **обаче** друго нещо.

Той влезе в къщата, където **обаче** не намери никого.

Запетаяи при сложни изречения

Сложни съчинени изречения

- Не се пише запетая при еднократна употреба на съчинителните съюзи **и**, **или**.

Забележка: Запетая се пише, ако еднократно употребените съюзи **и**, **или** въвеждат присъединителна конструкция, поясняваща смисъла на предишното изречение.

Пр. Парламентарните избори ще се проведат след четири години, **или** като изтече мандатът на това правителство.

Запетай при сложни изречения

Сложни съчинени изречения

Забележка: Не се пише запетая при повторение на и , когато няма изброяване и двата съюза свързват различни в синтактично отношение единици.

Пр. В това време изгърмя пушка от планината **и** планинските екове повториха **и** продължиха гърмежа.

Нощта беше влажна **и** мрачна **и** браилските улици пустееха.

От нейните очи се сипват сълзи като градушка **и** мълком **и** неспирно текат.

Запетаи при сложни изречения

Сложни съчинени изречения

- Запетаи се пишат пред втория и пред всеки следващ от съчинителните повторителни съюзи: **и-и, или-или, нито-нито, ту-ту, хем-хем, я-я**, както и пред втория и всеки следващ от съотносителните съюзи: **дали-или, ли-или, не само-но и, не само-а и, само-ами, не че-а** и др.

Пр. **Нито** съм чувал, **нито** съм виждал.

Хем го нахраниш, **хем** те лае.

Ще додеш **ли, или** не?

Не само ще отидеш, **а и** хоро ще играеш.

Я дренки да бере, **я** риба да лови.

Запетай при сложни изречения

Сложни съставни с подчинени определителни изречения

- Запетая се пише пред подчинителния съюз или съюзна дума, когато подчиненото изречение е след главното.

Пр. Имах чувството, **че човекът зад гърба ми се усмихва.**

Ах, ръка си кой ще турне / на туй сърце, **дето страда?**

Тоз хайдутин, **що го любиш,** / накол утре да го видиш.

Даваха му съвети, **какво да направи.**

Аз се задъхвам при мисълта, **как ще се спрем.**

И аз неведнъж съм си задавал въпроса, **защо всъщност това не става.**

Запетай при сложни изречения

Сложни съставни с подчинени определителни изречения

- Ако пред съюзната дума има предлог или друга дума от състава на подчиненото изречение, запетая се пише пред тях.

Пр. Тя беше жена, **в която се влюбваха всички**.

Прокурорът му зададе няколко въпроса, **смисълът на които** беше ясен.

Каруцата затъна сред блатото, **краят на което** се губеше в тъмнина.

Забележка: **Не се пише** запетая пред еднократен съюз **да**, служещ за въвеждане на подчиненото определително изречение.

Пр. Аз нямам право **да бъда виновен**.

Запетаи при сложни изречения

Сложни съставни с подчинени определителни изречения

Забележка: Когато подчиненото изречение, въведено с да, е след съчетание от показателно местоимение и съществително име, **се пише** запетая пред **да**.

Пр. Тази мисъл, **да помага на бедните**, го вълнуваше отдавна.

- Запетая се пише, когато подчиненото изречение е пред главното.

Пр. **Който се учи**, той ще сполучи.

Който много говори, той бърка.

Чийто плет си градил, той да те награди.

Запетай при сложни изречения

Сложни съставни с подчинени допълнителни изречения

- Запетая се пише пред подчинителния съюз **че**.

Пр. Повече не се съмняваше, **че пролетта идва**.

- Не се пише запетая пред еднократни съюзи и съюзни думи за въвеждане на допълнителни изречения.

Пр. Искях **да му възразя**.

Той слушаше внимателно **какво разказваше събеседника му**.

Не можеше да си припомни **кой е тоя Вихрен**.

Дълго време Шибил мисли **дали това не е примка**.

Разбра ли някой **колко хубост, мощ / се крий...**

Запетай при сложни изречения

Сложни съставни с подчинени допълнителни изречения

Забележка: Пред въпросителната дума **как** се пише запетая, ако е употребена като подчинителен съюз.

Пр. Той разказа, **как (че) всичко е преминало успешно.**

Забележка: Пред **как** не се пише запетая, ако се употребява като наречие за начин.

Пр. Той попита **как (по какъв начин) се решава задачата.**

И мисли **как да каже на баща си.**

- Ако подчиненото изречение е на първо място, то между него и главното запетая винаги се пише.

Пр. **Колко време стоя така,** тя не помнеше.

Запетаи при сложни изречения

Сложни съставни с подчинени допълнителни изречения

- Не се пише запетая пред устойчиви съчетания, изпълняващи служба на подчинени допълнителни изречения.

Пр. Ще попитам *когото срещна*.

Повикай *който и да е*.

Разкажи *каквото и да било*.

Той говори *каквото му хрумне*.

- **Не се пише** запетая пред наречието **само**, употребено пред **че**, както и между два подчинителни съюза, ако първия е едностичен.

Пр. Той виждаше **само че** са наблизно.

Знаеше, **че за да** отиде там, трябва да го поканят.

Каза, **че когато** приключи, ще се обади.

Запетай при сложни изречения

Сложни съставни с подчинени обстоятелствени изречения

- Ако подчиненото изречение е пред главното, запетая се пише.

Пр. **Като чу гласа му**, момчето се обърна.

Преди да убиеш мечката, не продавай кожата.

Само да мръднем, и ще ни изколят като овце.

- Ако словоредът е нормален, запетая се пише пред подчинителния съюз или съюзна дума.

Пр. Тя му целуна ръка, **като** остави в нея два гроша.

Изчезна нанякъде, **без да се обади**.

Изправих се , **преди отново да ме връхлети**.

Може да отидем на кино, **стига да желаш**.

На пита ще го направя, **само да ми падне**.

Реката ечеше, **сякаш някой викаше**.

Запетаи при сложни изречения

Сложни съставни с подчинени обстоятелствени изречения

Забележка: Не се пише запетая при устойчиви съчетания.

Пр. Ученикът отговори на въпроса **както трябва**.

Ще играя **колкото искам**.

Забележка: Не се пише запетая между съставките на сложните съюзи **макар че, въпреки че, освен че, поради което, вследствие на което, благодарение на което**.

Пр. Сега работи върху новата си книга, **поради което** живее в Лондон.

Беше готов, **в случай че някой го спре**, да плати глоба.

Запетай при сложни изречения

Сложни съставни с подчинени обстоятелствени изречения

Забележка: Ако пред съюзите се намират уточняващите наречия **само, едва, чак, даже, единствено, именно, тъкмо, много, малко**, частицата **не** или съюзът **и**, не се пише запетая.

Пр. Той се разприказва **чак когато** сложиха масата.

Придружаваше султана **само за да** го развлича с анекдоти.

Аз дойдох при вас **не за да** спорим.

Той остана спокоен **и когато** го обвиниха несправедливо.

Запетаи при сложни изречения

Сложни съставни с подчинени подложни изречения

- Ако подчиненото подложно изречение е пред главното, запетая между тях се пише.

Пр. **Който може**, нека опише.

- Ако словоредът е нормален и подчиненото изречение е въведено със съюзите и съюзните изрази **да, кой, какъв, как, защо, кога**, запетая не се пише.

Пр. Утре не се знае **кой ще бъде жив**.

Наистина, мъчно е за вас **да гладувате**.

Все пак ми е приятно **да беседвам с вас**.

Ясно е **защо не дойде приятелят ви**.